

EPISCHE WO II-TRILOGIE

Pointillistische beschrijving van de Amerikaanse inmenging

In mei 2013 verscheen het laatste deel van de *Liberty*-trilogie van de Amerikaanse auteur Rick Atkinson. De trilogie beschrijft het optreden van het Amerikaanse leger op het Noord-Afrikaanse en Europese strijdtonel tijdens de Tweede Wereldoorlog. Maar dit werk laat ook zien hoe de VS zich ontwikkelde van een geïsoleerde, navelstarende natie tot de supermacht die wij nu kennen.

Hans Vermeer is
redacteur van Kleio.

Rick Atkinson is gespecialiseerd in militaire geschiedschrijving. Zijn vader was militair en had standplaatsen in Europa en de VS. Atkinson werd geboren in München, studeerde Engels en werd daarna een gerenommeerd journalist en auteur. De journalistieke achtergrond verklaart voor een deel het grote succes van zijn werk. Zijn vlotte schrijfstijl maakt zijn boeken toegankelijk voor een breed lezerspubliek (zoals we dat bij Geert Mak zien ons taalgebied).

De stijl die Atkinson in zijn *Liberty*-trilogie hanteert, wordt wel omschreven als 'pointillistisch'. Hij beschrijft de militaire campagnes van het Amerikaanse leger en wisselt die beschrijvingen af met korte biografieën, met fragmenten uit dagboeken, brieven en militaire verslagen en met logistieke weetjes, grappige gebeurtenissen et cetera. Als lezer krijg je daardoor niet alleen een beeld van de gebeurtenissen, maar ook van de sfeer waarin die gebeurtenissen plaatsvonden.

PULITZERPRIJS

Een leger bij dageraad is de titel van het eerste en tevens meest geroemde deel van de trilogie. Atkinson ontving hiervoor in 2003 de Pulitzerprijs voor Geschiedenis. Hij beschrijft de campagne van het Amerikaanse leger in Noord-Afrika gedurende de jaren 1942 en 1943. Volgens Atkinson kunnen we de latere rol van het Amerikaanse leger op het

Europees strijdtonel alleen begrijpen als we dat leger eerst volgen tijdens zijn allereerste optreden in Noord-Afrika.

De militaire acties komen in elk deel ruim aan bod. Maar het zijn vooral de achtergrondzaken die de *Liberty*-trilogie zo bijzonder maken. In dit eerste deel schetst Atkinson een beeld van het Amerika van vlak voor de oorlog, een land met een leger van amper honderdduizend man en een gebrek aan alle wapens. Bij aanvang van de oorlog werd veertig procent van de dienstplichtigen afgekeurd. En dat bij minimumeisen als een lengte van minimaal 1 meter 52, een minimumgewicht van 47 kilo en het bezit van twaalf eigen tanden! Waarmee de auteur meteen een beeld geeft van de impact van de recessie van de jaren dertig op het fysieke gestel van de gemiddelde Amerikaan.

De gevechtseenheden werden in 1942 na een gebrekkige opleiding naar het strijdtonel in Noord-Afrika gestuurd. En al tijdens de eerste gevechten vielen de leiders met bosjes door de mand: soms kreeg een onderdeel zelfs dagelijks een nieuwe bevelhebber, omdat de vorige niet tegen zijn taak was opgewassen. Bovendien ontbrak het de GI aan de benodigde haat die je moest kunnen opbrengen om je tegenstander te lijf te gaan. In de strijd in de Pacific was haat tegen alles wat Japans was vanaf het eerste moment een belangrijke drijfveer. Maar waarom zou je vechten tegen een tegenstander als de Duitser die jou niets heeft misdaan? En vooral: waarom vechten tegen de (Vichy-)Fransen, een volk dat de Amerikanen meer als een broedervolk beschouwden dan de Britten?

Die laatste vraagstelling brengt ons bij een boeiend thema dat telkens terugkeert in de trilogie, namelijk de samenwerking tussen Britten en Amerikanen. Die wordt in de geschiedenisboeken vaak als iets natuurlijk en vanzelfsprekends aangeboden, terwijl die samenwerking in werkelijkheid vaak meer leek

De eerste Amerikaanse stappen op het Noord-Afrikaanse oorlogsfront: de landing in de buurt van Algiers.

op een broederstrijd dan een broederschap. Er waren voortdurend wrijvingen die al oplaaiden tijdens voorbereidende besprekingen in 1941 in New York. Daar kwam het grote geschilpunt tussen de bondgenoten wat betreft de aanpak van de oorlog duidelijk tot uiting. De Amerikanen wilden de kortste weg nemen: een landing in Normandië en daarna meteen doorstoten naar Berlijn (een optie waarvan Atkinson met cijfers aantoonde dat dit getuigde van een flinke portie overmoed). De Britten stonden juist een voorzichtige aanpak voor. Ook zij wilden op een later tijdstip een invasie over het Kanaal uitvoeren, maar vóór dat moment wilden zij eerst zoveel mogelijk Duitse troepen uit Frankrijk weglukken. De Amerikanen beschuldigden de Britten er daarop van dat zij in de eerste plaats uit waren op het veiligstellen van hun koloniën en niet op het snel beëindigen van de oorlog. Zeker tijdens deze eerste gezamenlijke campagne was de broederschap in onbalans en keken de Britten zelfs neer op de militaire capaciteiten van de Amerikanen. Omdat het vaak de Britse soldaat was die fouten van zijn bondgenoot moest herstellen, leidde dit tot verbittering bij de Tommy. De Amerikaanse militair kreeg van hem al snel de bijnaam Alice, een benaming die zeker niet complimenterend bedoeld was. Het dedain van de Britten versterkte op zijn beurt weer de anglofobie bij veel Amerikanen. Toch is deze broederstrijd nooit uitgelopen op een scheiding. Dat is volgens Atkinson de verdienste van Eisenhower. Britten én Amerikanen twijfelden

tijdens de gehele oorlog soms aan diens tactische kwaliteiten als opperbevelhebber. Maar beide kampen waren van hem gecharmeerd als persoon en accepteerden hem telkens weer als de grote bemiddelaar.

PYRRUSOVERWINNING

De dag van strijd is het tweede deel en vertelt het verloop van de strijd op Sicilië en in Italië gedurende de jaren 1943 en 1944. Amerikanen en Britten staken na de verovering van Noord-Afrika over naar Sicilië, maar hadden geen idee hoe ze daarna de strijd zouden voortzetten. Als lezer volg je de verrichtingen van de Amerikanen waaronder de landingen bij Salerno en Anzio en natuurlijk de catastrofale strijd rondom Monte Casino. Atkinson laat zien dat de campagne in Italië de meest omstreden campagne van de drie genoemd kan worden. Wat deed bevelhebbers besluiten om juist Italië als strijdtoneel te nemen, een land dat door zijn bergachtige oppervlakte sterk in het voordeel was van verdedigers? Zijn de honderdduizenden slachtoffers die tijdens deze campagne vielen wel te verantwoorden? Het gemak waarmee bevelhebbers in het bijzonder tijdens deze campagne omgingen met de levens van hun ondergeschikten deed soms sterk denken aan de mentaliteit van de bevelhebbers in de Eerste Wereldoorlog. Een legeronderdeel dat hier telkens weer de dupe van werd, waren de luchlandingstroepen. Kennelijk waren de geallieerde bevelhebbers zo onder de indruk van de Duitse ►

Een beeld van de landing in Normandië, Omaha Beach. De logistieke uitdagingen die aan elke actie voorafgingen, waren enorm. Alles moest op het juiste tijdstip en in de juiste volgorde worden opgeslagen, geladen en gelost. De Amerikanen ontwikkelden zich tot meesters op dit gebied.

verovering van Kreta door de *Fallschirmjäger* dat zij de keerzijde van die overwinning liever vergaten. Die Duitse overwinning in 1941 was zo'n pyrrus-overwinning dat Hitler persoonlijk de verdere inzet van luchtlandingstroepen verbood. Het geallieerde opperbevel wilde die les maar niet leren. Telkens weer werden para's onnodig ingezet in vaak inferieure toestellen met inferieure navigatiemiddelen en bemand door slecht opgeleide piloten. Tot overmaat van ramp waren zij overgeleverd aan de bekwaamheid van bevelhebbers om verschillende legeronderdelen te coördineren. Dat ging regelmatig mis met als dieptepunt de actie op Sicilië, waarbij de toestellen met para's aan boord werden neergehaald door het geschut van de eigen vloot!

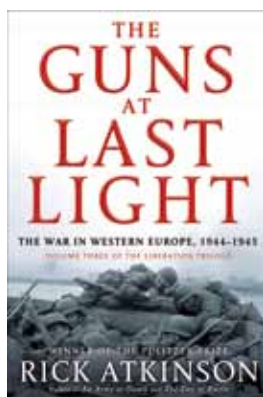
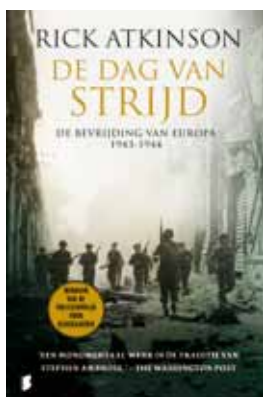
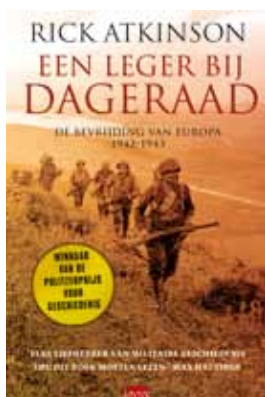
BLUNDERS OP HOOG NIVEAU

The Guns at Last Light: The War in Western Europe (nog niet vertaald) is de titel van het laatste deel van de trilogie. Het boek vertelt het verhaal uit de jaren 1944 en 1945 dat wij in West-Europa en in de VS het beste kennen, namelijk de opmars van de geallieerde legers na de landing in Normandië en de verdere strijd op het West-Europese strijdtoneel. Ook hier weer doet Atkinson verslag van enkele blunders op hoog niveau. Ook blunders die direct gevolgen hebben gehad voor ons land, zoals de verovering van Antwerpen. De haven kwam vrijwel onbeschadigd in geallieerde handen. Maar al heel snel sloeg de euforie om in teleurstelling en schaamte. Want kennelijk had niemand van het opperbevel vooraf even op de kaart gekeken. Dan

had hij kunnen zien dat je niets hebt aan de haven van Antwerpen als je ook niet in het bezit bent van Zuid-Beveland! Een blunder op hoog niveau die je de Amerikanen nog zou kunnen vergeven, maar de Britten met enige geografische kennis hadden beter moeten weten. Een blunder waarvoor de Canadezen later een hoge prijs zouden betalen. Maar ook in dit laatste deel zijn de hoofdstukken die de couleur locale beschrijven minstens zo interessant. Zo schetst Atkinson een beeld van de volgepakte Britse eilanden aan de vooravond van de invasie waar honderdduizenden voertuigen en miljoenen manschappen het straatbeeld vulden. Een gouden tijd voor bijvoorbeeld de prostituees die hun werk vaak in complete duisternis moesten doen en vooraf de prijs voor hun arbeid bepaalden door eerst naar de schouder van de klant te grijpen en het aantal strepen of sterren te tellen...

'EEN GOUDEN TIJD VOOR BIJVOORBEELD DE PROSTITUEES DIE HUN WERK VAAK IN COMPLETE DUISTERNIS MOESTEN DOEN EN VOORAF DE PRIJS VOOR HUN ARBEID BEPAALDEN DOOR EERST NAAR DE SCHOUDER VAN DE KLANT TE GRIJPEN EN HET AANTAL STREPEN OF STERREN TE Tellen...'

Een ander hoofdstuk geeft een boeiende kijk achter de coulissen van de Conferentie van Jalta waarbij je als lezer geraakt wordt door de oprecht kameraadschappelijke sfeer die er hing. In een van de slothoofdstukken beschrijft Atkinson de manier waarop de Amerikanen na de oorlog al hun doden repatriëerden, een voorrecht dat de nabestaanden natuurlijk alleen ten deel kon vallen omdat Amerika het als economische grootmacht kon betalen. Aan het einde van de Europese campagne (en van de trilogie) staat daar de VS als de supermacht die wij tegenwoordig kennen. De balans binnen de broederschap wat betreft manschappen, materiaal en zeggenschap heeft de lezer langzaam zien omslaan in het voordeel van de Amerikanen. De Britten hebben de omslag met lede ogen moeten aanzien, in het besef dat machtspolitiek nu eenmaal zo werkt en dat ze het zonder de hulp van de Amerikanen nooit gered zouden hebben. Maar Atkinson heeft ons ook laten zien wat de balans in het voordeel van de Amerikanen heeft doen doorslaan. Daarbij moeten we niet op de eerste plaats denken aan militaire vaardigheden, maar vooral aan vaardigheden op het terrein van de economie en de logistiek. ■

EEN LEGER BIJ DAGERAAD. DE BEVRIJDING VAN EUROPA 1942-1943

Rick Atkinson (Boekerij, Amsterdam 2009), 832 blz., € 39,96

DE DAG VAN DE STRIJD. DE BEVRIJDING VAN EUROPA 1943-1944

Rick Atkinson (Boekerij, Amsterdam 2010), 832 blz., € 39,96

THE GUNS AT LAST LIGHT. THE WAR IN WESTERN EUROPE, 1944-1945

Rick Atkinson (Henry Holt & Company, New York 2013), verschillende versies, vanaf € 18,99 (nog niet vertaald)